

УДК 339.727.22

О.Ю. Оболенський, д-р екон. наук

Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

А.Ю. Оболенский, д-р экон. наук

Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, г. Киев, Украина

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Oleksii Obolenskyi, Doctor of Economics

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine

STATE REGULATION OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN UKRAINE UNDER ECONOMIC MODERNIZATION

Досліджено стан державного регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні, обґрунтовано заходи підвищення ефективності державного управління у цій сфері та визначено чинники формування національного механізму державного регулювання ПІІ.

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, державне регулювання, регулювання ПІІ.*

Исследовано состояние государственного регулирования прямых иностранных инвестиций в Украине, обоснованы мероприятия повышения эффективности государственного управления в этой сфере и определены факторы формирования национального механизма государственного регулирования ПИИ.

Ключевые слова: *прямые иностранные инвестиции, государственное регулирование, регулирование ПИИ.*

In the article the status of state regulation of foreign direct investment in Ukraine has been investigated, efforts to strengthen governance in this area have been substantiated and the formation of a national mechanism of state regulation of FDI have been determined.

Key words: *foreign direct investment, government regulation, regulation of FDI.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є акселератором розвитку багатьох країн світу. Водночас вони виступають одним із важливих інструментів забезпечення умов виходу з економічної кризи, ефективних структурних зрушень в економіці країни, поширенню інновацій та розвитку науково-технічного прогресу. Відповідно до зростання ролі ПІІ у світових інтеграційних процесах важливості набуває державне регулювання прямих іноземних інвестицій в умовах модернізації економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних питань державного регулювання сфери іноземного інвестування зробили такі провідні вітчизняні науковці, як: Л. Борщ, В. Будкін, В. Геєць, Б. Губський, Я. Жаліло, Г. Козаченко, В. Косак, А. Кредісов, А. Пересада, А. Поручник, О. Рогач, В. Федоренко, А. Філіпенко, Д. Черваньов, О. Чмир, В. Шевчук та інші. Однак окремі теоретичні і практичні питання державного регулювання процесів прямого іноземного інвестування залишаються вивченими недостатньо.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження стану державного регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні та визначення чинників формування національного механізму державного регулювання ПІІ.

Виклад основного матеріалу. Рівень ефективності державного регулювання прямих іноземних інвестицій в умовах модернізації національної економіки визначається показниками результативності двох вимірів: економічної ефективності інвестиційних проектів та соціально-економічних показників, які, крім економічного ефекту, містять соціальний. Ефективність державного регулювання прямих іноземних інвестицій оцінюється також структурними зрушеннями в національній економіці, секторальними змінами, що відбуваються під впливом іноземного капіталу.

Україна має досить високий ресурсний та науково-технічний потенціал для того, щоб бути привабливою для іноземних інвестицій, абсорбувати додатковий капітал для здійс-

нення ефективних структурних реформ. Однак, незважаючи на наявні переваги, наша держава так і не досягла відновлювального зростання економіки, не позбулася глибоких структурних деформацій і значно відстає від економік розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва та відповідно – рівнем добробуту населення. При розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності за період 2000–2014 рр., беручи до уваги розвиток таких економічних параметрів, як інституції, інфраструктура, макроекономіка, рівень охорони здоров'я та освіти, ефективність ринків, технологічне оснащення, бізнес-середовище та інноваційну сферу, Україна згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму покращила свої позиції на 9 сходинок, піднявшись з 82-го до 73-го місця [1]. В Україні поки що залишається невирішеними багато завдань щодо здійснення структурної перебудови економіки, у тому числі у напрямку інноваційного розвитку країни, та створення сучасного національного господарства.

Враховуючи, що у національній економіці відбувається лише становлення ефективних організаційно-економічних відносин та структурне підґрунтя кризових явищ в Україні, поки що немає підстав розраховувати на здійснення «автономного» оздоровлення економіки, притаманного традиційним механізмам циклічності ринкової економіки, і відповідно – на «обвальний шквал» іноземних інвестицій. Тому пріоритетні напрями економічних реформ щодо модернізації національної економіки мають передбачати розроблення механізмів щодо вдосконалення системи державного регулювання ПІІ для поліпшення інвестиційного клімату на території України.

Система державного регулювання ПІІ в Україні перебуває поки що у процесі розвитку, що зумовлено як тенденціями розвитку світової економіки, зокрема новими явищами, які привнесла глобальна економічна криза, так і процесами та реформами, що відбуваються всередині країни. В умовах модернізації вітчизняної економіки постають принципово нові завдання, зокрема, щодо централізації та децентралізації державних функцій у сфері регулювання ПІІ, тобто про добровільну передачу частини повноважень держави як на місцевий, так і наднаціональний рівні регулювання.

До функцій та повноважень держави, які нині підлягають децентралізації у сфері державного регулювання іноземного інвестування, на нашу думку, належать: розроблення інвестиційних програм та проєктів, інвестиційних стратегій розвитку окремих сфер місцевого значення, регіонів (територій) у цілому, а також виконання функцій, які потребують самостійності у вирішенні проблем між державою, органами місцевого самоврядування, регіональними представництвами органів державної влади та іноземними інвесторами. До основних функцій і повноважень, які підлягають передачі на наднаціональний рівень, можна віднести: регулювання фінансової, торговельної та екологічної сфер, а також повноваження, пов'язані зі вступом у світові та регіональні міжнародні організації (СОТ, СБ, МВФ, ЄС, АСЕАН тощо).

У Програмі економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [2] запропоновано створення постійно діючої зовнішньоекономічної координаційної Ради як механізму керування процесами міжнародного економічного співробітництва. Запровадження відповідного інституту при КМУ дозволить сконцентрувати функції щодо координації діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в єдиному центрі.

Отже, діюча система регулювання ПІІ залишається реально стримуючим фактором під час прийняття інвестиційних рішень, оскільки інституційна складова державного управління в Україні залишається великою мірою недосконалою та нестабільною (рис.).

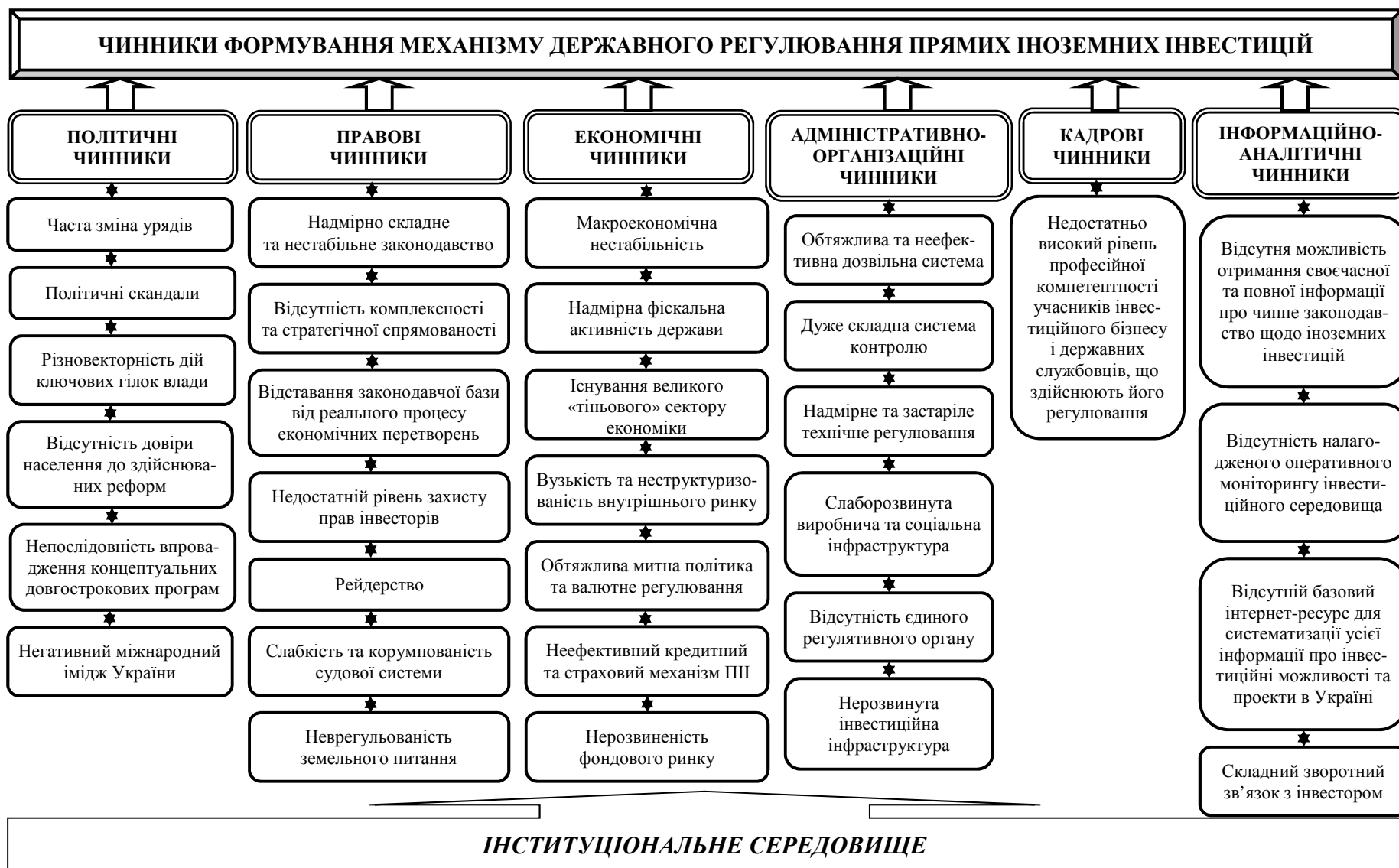

Рис. Чинники формування національного механізму державного регулювання ПІІ та його недоліки [3]

Незважаючи на проведені реформування центральних органів виконавчої влади з метою їхньої оптимізації, має місце дублювання багатьох функцій між державними органами виконавчої і законодавчої влади. Тому підвищення ефективності державного управління у цій сфері можливе за рахунок реалізації таких заходів:

а) відпрацювання механізму чіткого розмежування повноважень та взаємодії органів державної влади у сфері регулювання ПІІ;

б) створення Державного інвестиційного банку або Українського банку розвитку для фінансування з його участю пріоритетних національних проектів;

в) створення в Україні представництва Центру сприяння інвестиціям та технологіям ЮНІДО;

г) створення Агентства з питань спеціальних економічних зон, яке б врегульовувало питання щодо створення та функціонування спеціальних економічних зон на території України;

д) насичення державних структур критичною масою професійних управлінців, здатних практично реалізувати високі світові стандарти ефективного урядування.

З метою поглибленого аналізу механізму державного регулювання ПІІ та тенденцій його трансформації пропонуємо найважливіші чинники, що детермінують особливості сучасного державного регулювання ПІІ в Україні, досліджувати за такими блоками: політичний; правовий; економічний; адміністративно-організаційний; кадровий; інформаційно-аналітичний [4].

Політичні чинники залучення ПІІ. Під час прийняття рішення про інвестування іноземні інвестори завжди особливу увагу приділяють рівню політичної стабільності у країні, оскільки низький рівень її є передумовою виникнення стану невизначеності та, як наслідок, додаткових ризиків, з якими інвестори будуть змушені зіткнутися. У зв'язку з цим варто зазначити, що політичне середовище механізму залучення ПІІ в Україні вже тривалий час залишається малопривабливим для розвитку інвестиційної діяльності. Негативні зміни в суспільстві, перерозподіл власності, часта зміна урядів, нестабільність, зміни політичного курсу та погрози погіршення умов ведення бізнесу – аж до націоналізації майна інвесторів, які лунають з боку різних політичних сил, політичні скандали, призводять до непослідовності впровадження концептуальних довгострокових програм та посилюють недовіру та настороженість багатьох іноземних інвесторів.

Правові чинники залучення ПІІ. Відносно правової сторони національної системи залучення іноземних інвестицій заслуговує на увагу думка експертів МБРР, які характеризують українське законодавство як надмірно складне та нестабільне. Створена законодавчо-нормативна база, що регулює умови здійснення інвестиційної діяльності в Україні, вміщує понад 200 нормативних документів.

Основним чинним законодавчим актом регулювання діяльності іноземних інвесторів у державі є Господарський кодекс України [5], який доповнюється законодавчими актами різного рівня. Водночас прийнято спеціальні закони, що загалом або значною мірою регулюють інвестиційну діяльність, у тому числі й іноземних інвесторів. Зокрема, це Закони України «Про режим іноземного інвестування» [6], «Про інвестиційну діяльність» [7], «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» [8], «Про інноваційну діяльність» [9], «Про державно-приватне партнерство» [10] та ін.

Крім того, відповідні рамкові закони містять окремі норми, що регулюють інвестиційну діяльність (наприклад, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [11]). Діють і нетипові документи програмного характеру (Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефе-

ктивна держава», Державна цільова економічна програма розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки тощо). На правову підтримку інвестиційних процесів спрямовано офіційні роз'яснення Конституційного Суду України, а також роз'яснення Вишого господарського суду України, Державної податкової адміністрації України, Державної митної служби України та інших відомств.

Висновки і пропозиції. Хоча зазначені заходи державного регулювання прямих іноземних інвестицій і не в змозі забезпечити вирішення всіх проблем інвестиційної діяльності в Україні, однак їх можна розглядати як основні напрямки у сфері вдосконалення інвестиційного процесу. Послідовна реалізація вищезазначених заходів державного регулювання ПІІ сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату у країні та у довгостроковій перспективі дозволить підвищити конкурентні позиції національної економіки на міжнародному ринку.

Список використаних джерел

1. *The Global Competitiveness Report 2014–2015* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/>.
2. *Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»* : розроблена Комітетом економічних реформ при Президентові України та взятої до виконання урядом відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України №1724-р від 23 червня 2010 року. – Режим доступу : www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
3. *Обушна Н. І.* Державне регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні : монографія / Н. І. Обушна, Т. В. Мацибора. – К. : ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2012. – 332 с.
4. *Обушна Н. І.* Організаційно-економічний механізм активізації залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / Н. І. Обушна // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління : збірник. – Чернігів : ЧДІЕУ, 2010. – Випуск 4 (8). – С. 128–135.
5. *Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. *Про режим іноземного інвестування* [Електронний ресурс] : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. *Про інвестиційну діяльність* [Електронний ресурс] : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. *Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження* [Електронний ресурс] : Закон України від 17.02.2000 р. № 1457-ІІІ. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. *Про інноваційну діяльність* [Електронний ресурс] : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. *Про державно-приватне партнерство* [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. *Про зовнішньоекономічну діяльність* [Електронний ресурс] : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.